

7 SKYRIUS

FIURERIO VADAVIETĖ „VILKO IRŠTVA“, 1941 M.

1941 m. birželio 22 d. popietę, prasidėjus operacijai „Barbarossa“¹⁰², Hitleris paliko Berlyną. Pirmiausia jis nuvyko į ką tik įkurtą vadavietę „Vilko irštva“, maždaug už dešimties kilometrų į rytus nuo Rytų Prūsijos miesto Rastenburgo¹⁰³. Kareivines pastatė Todto organizacija¹⁰⁴. Buvo įrengti bombų neįveikiami bunkeriai, o visą statinį dengė maskuojamasis tinklas, tad įtvirtinimų, takų ir pastatų iš viršaus nematyti. Tuo pat metu buvo tobulinamos kitos saugumo priemonės ir plečiama infrastruktūra. „Vilko irštvoje“ veikė efektyvi logistikos sistema. Iš čia Hitleris galėjo vadovauti valstybei, partijai ir karo veiksmams. Kurjerių tarnyba užtikrino nenutrūkstamą štabo ir Reicho kanceliarijos Berlyne ryšį.

OKH (Vyriausioji kariuomenės vadavietė) buvo įsikūrusi Angerburge, maždaug už 25 kilometrų nuo „Vilko irštvos“. OKH atstovai dukart per dieną vykdavo į pasitarimus dėl karinės padėties. Jie keliaudavo senutėliu traukiniu, kuris sustodavo specialiai šiam tikslui pastatytoje Gerlico stotyje, saugioje fiurerio vadavietės teritorijoje. „Vilko irštvoje“ buvo nutiesti

102 Prieš Sovietų Sąjungą buvo rengiamas puolimo planas kodiniu pavadinimu „Barbarossa“.

103 Dabar Kentšynas Lenkijoje.

104 Todto organizacija, pavadinta jos įkūrėjo ir vadovo garbei, buvo įkurta 1938 m. ir veikė kaip statybos darbų firma, vykdanči karines užduotis. Fritzui Todtui mirus 1942 m., vadovo pareigas perėmė Speeras. Didelė dalis personalo buvo nubaustieji darbo prievole, karo belaisviai ir koncentracijos stovyklų kaliniai.

atskiri geležinkelio bėgiai ir įrengta milžiniška platforma, skirta oficialiems valstybiniais vizitams.

„Vilko irštvoje“ buvo įrengtos dvi saugumo zonos (*Sperrkreise*). Egzistavo daugybė specialių leidimų, kuriais ribotos galimybės patekti vienur ar kitur. Slaptažodis buvo keičiamas kasdien. Leidimai, kuriais buvo suteikiama daugiausia galimybių, buvo žymimi raudonu įstrižu brūkšniu – juos įgiję asmenys galėdavo patekti į pirmąją, vadinamąją „fiurerio zoną“ (*Sperrkreis 1*). Visa ši tvarka negaliojo mums – asmens sargybiniais. Kaip jau minėjau, turėjome savąjį „Sezamai, atsiverk“ burtažodį, kuris nenuvylė net ir tokioje vietoje kaip „Vilko irštva“.

OKH vadavietėje (vadinamoje Mauervaldu, nes buvo įrengta prie Mauerio ežero) nakvynę ir prieglobstį gavo 1 500 generolų, karininkų ir karių – ji priminė nedidelį miestelį. „Vilko irštva“ negalėjo jai prilygti dydžiu ir patogumais. Mums, sargybiniais, buvo skirtos patalpos medinėse kareivinėse vidinėje saugumo zonos teritorijoje. Laikui bėgant, medinės sienos sutvirtintos betonu. Mūsų barakas – vienintelė vieta, iš kurios laisvai patenkama į „fiurerio zoną“. Jis pastatytas tarp pirmosios ir antrosios saugumo zonų.

Hitlerio bunkeris stovėjo netoli jo „darbovietės“. Jame buvo miegamasis ir vonios kambarys bei nedidelė svetainė su stalu ir keliomis kėdėmis.

Bormannas, paskirtas partijos kanceliarijos vadovu, jautėsi tapęs svarbiu žmogumi, tad jo patalpos įrengtos priešais Hitlerio buveinę. Göringas gyveno netoli geležinkelio, o iki Himmlerio lauko vadavietės reikėjo eiti maždaug pusvalandį, ji dėl savo gamtovaizdžio buvo vadinama Hochvaldu („aukštu mišku“).

Didžiąją karo dalį kartu su Hitleriu praleidome „Vilko irštvoje“. Pirmosios 1941 m. vasaros dienos buvo tiesiog tobulos, pranešimai iš Rytų fronto puikūs, visi buvo kupini entuziazmo. Iš pradžių man nebuvo ką veikti. Vermachtas įrengė telefono ryšį, mano kolegai Helmuthui Beermannui buvo patikėta atsakomybė už pašto ir kurjerių paslaugas, o Reicho saugumo tarnyba (RSD) palydėdavo svečius. Man tereikėjo nuolat būti netoli Hitlerio, kad galėčiau vykdyti galimus įsakymus.

Nieko įdomaus nevyko ir bendra nuotaika darėsi vis laisvesnė. Kitaip tariant, mes tiesiog dykinėjome. Mėgindami įveikti nuobodulį, plaukiavome netoliese tyvuliuojančiame Mojaus ežere. Prie šio ežero maudytis

ateidavo ir civilių iš gretimų kaimų. Jie į mus nekreipdavo dėmesio. Automobiliu pasiekdavome ir tolimesnes vietas, grožėdavomės kaimo gamtovaizdžiais. Mane žavėjo Mozūrų plynaukštės ežerai ir puikūs vaizdai.

Vakarais sėdėdavome savo barake ir lošdavome kortomis (*Tarock*) – kambarį kolegos greitai pripildydavo tirštų cigarečių dūmų. Visą gyvenimą nebuvau rūkalius, o beveik visi mano bendradarbiai laisvalaikiu mėgo traukti dūmą. Dideliam mano nusivylimui, Helmuthas Beermannas užtikrino nesibaigiantį visų rūšių tabako gaminių tiekimą *Mitropa*¹⁰⁵ traukiniais. Žinoma, sargybiniams buvo draudžiama įsigyti prabangos prekių iš *Mitropos* atsargų, bet Helmuthas turėjo šioje kompanijoje dirbantį draugą, kuris tiekė jam prekes iš po prekystalio.

Be Hitlerio, rūpinomės ir mažu stirniuku, kuris vieną dieną pas mus atklydo. Šerdavome jį žemės riešutais, o nuovokus gyvūnas netrukus tiksliai žinojo, kur juos laikome, ir sugebėdavo pats jų pasirinkti. Jis užlipdavo barako laiptais, snukiu atverdavo duris ir susirinkdavo riešutus nuo grindų. Tyčia palikdavome duris praviras, o stirniukas neretai prisėlindavo prie mūsų lovų tikėdamasis pagalbos, kai jam nepavykdavo rasti, ko ieškodavo.

Ne tokius malonius įspūdžius paliko uodai. Jie vargino ir nuolat kėlė nepatogumų. Jei ant galvų nebūtume mūvėję tinklelių, mus būtų gyvus suėdę. Vienam iš bendradarbių uodai sukėlė visai nenumatytą pasekmių. Adjutantas Fritzas Dargesas¹⁰⁶ (buvęs Martino Bormanno padėjėjas) kartą stovėjo susikišęs rankas į kelnių kišenės greta Hitlerio, laukdamas nurodymų. Aš buvau netoliese ir mačiau, kaip Hitleris sklaido popierių pluoštą. Staiga virš fiurerio galvos ėmė įkyriai zvimbti uodas. Sudirgęs ir pasipiktinęs Hitleris užsimojo dokumentais prieš įkyruolį, tačiau tai nepadėjo. Bjaurybės niekas neišgąsdino, kai tik fiureris nustodavo mosuoti rankomis, uodas vėl įsitaisydavo tiksliai toje pačioje vietoje, iš kurios jį mėginta nuvyti. Fritzas sunkiai galėjo suvaldyti juoką stebėdamas, kaip fiureris pralaimi dvikovą su uodu. Adjutantas nė per centimetrą nepajudėjo iš vietos, rankas tebelaikė kišenėse, o veidas trūkčiojo. Visa tai pastebėjo Hitleris, netgi nepaisydamas jo susijaudinimo. Jis dėbtelėjo į Fritzą

105 *Mitropa* – 1916 m. Vokietijoje įkurta geležinkelio keleivių maitinimo kompanija, po Antrojo pasaulinio karo veikusi Rytų Vokietijoje (*vert. past.*).

106 Fritzas Dargesas (1913–2009) vėliau įgijo pulkininko leitenanto laipsnį.

veriančiu žvilgsniu: „Jei tu nesugebi net nuginti to padaro nuo manęs, tai tau čia nėra ką veikti!“ Fritzas iš karto viską suprato ir nuėjo krautis lagamino. Tą patį vakarą jis jau buvo pakeliui į frontą. 2007 m. rudenį, šnekučiuodamiesi telefonu, aptarėme šį įvykį. Fritzas už mane vyresnis, tačiau prisiminė jį labai aiškiai.

Kasdienę „Vilko irštvos“ rutiną netrukus pakeitė tokie pat puikiai surežisuoti ritualai kaip ir Berghofe. Artėjant vidurdieniui, Hitleris priimdavo generolus Keitelį ir Jodlį pirmajam darbiniam posėdžiui. Išgėrus popiečio arbatos, apie 18 val., buvo rengiamas antrasis, o prieš vidurnaktį – trečiasis, kuris tęsdavosi apie pusvalandį. Tarp šių posėdžių vykdavo pietūs, kuriuos patiekdavo 14 val., ir vakarienė, kuri prasidėdavo 19.30 val. Po paskutinio vakaro posėdžio Hitleris susitikdavo su adjutantais ir sekretorėmis. Tada tvyrojo šventinė nuotaika, o kalbėtis politinėmis ar karinėmis temomis buvo griežtai draudžiama. Tad mes su kolegomis paprastai pasitraukdavome į valgyklą aptarti paskutinių fronto įvykių.

Hitleris paprastai pietaudavo pirmojoje karininkų valgykloje, o mes – antrojoje. Kai „Vilko irštva“ pasiekdavo specialūsis traukinys, mes gavdavome *Mitropos* parūpintų skanėstų. Prisikrovęs produktų, virėjas Trupinėlis (*Krümel*)¹⁰⁷ griebdavosi darbo. Jis buvo labai mažo ūgio ir atrodė dar mažesnis greta milžinų iš SS apsaugos tarnybos. Savo virtuvės karalystėje jis buvo pasikabinęs šūkį: *Wer den Krümel nicht ehrt, ist des Kuchens nicht wert!* (Kas negerbia Trupinėlio, tas nevertas pyragėlio!). Neatsimenu, kas atsirado pirmiau – šis šūkis ar jo pravardė. Kad ir ką sakytum, niekas nebūtų galėjęs sugalvoti jam geresnio vardo.

Mes dažnai juokdavomės iš bendradarbio Jörgo, kurio pavardę pamiršau. Dėl sužeidimo jis prarado skonio pojūtį. Gurkšnodami *Fernet-Branca* trauktinę, mes abejingais veidais įpildavome jam panašiai atrodančio gėralo, paruošto iš *Maggi* pagardų ir prieskonių, o tada kikendavome jam už nugaros lyg mokinukai.

107 Taip pat žr. Christa Schroeder, *He Was My Chief*, Londonas, 2009, p. 94–95. Anot jos, Trupinėlis – tai buvęs *Mitropos* kompanijos virėjas Otto Güntheris.

Maketai ir miniatiūriniai pastatai

Gera nuotaika išgaravo, kai 1941 m. vasaros pabaigoje ėmė trūkinėti pranešimų apie pergales srautas. Tuo metu aš kursavau tarp Rastenburgo ir Berlyno. Dvi savaitės čia, dvi – ten. Tai tęsėsi gana ilgai. Dažniausiai skrisdavau kurjerių lėktuvu *Ju 52*. Tarp kitko, pražiopsojau Mussolinio vizitą į „Vilko irštva“¹⁰⁸.

Reicho kanceliarijoje man buvo paskirtas kitas tarnybinis kambarys. Aš jo jau kuris laikas prašiau, nes mane trikdė tai, kad esu įsikūręs taip toli nuo kolegų ir greta „šefo“. Kai sužinojau, kad rūmų administratoriaus Kannenbergo dvi dukterėčios užleidžia kambarį, iškart pasidomėjau, ar galėčiau jį perimti, ir man pasisekė. Mano naujasis tarnybinis kambarys buvo pirmajame aukšte ir tikrai gražesnis nei senasis. Man buvo nesvarbu, kad turėjau juo dalintis su filmų parinkėju Steinu. Steinas turėjo ir privatų butą Berlyne, kur paprastai važiuodavo pasibaigus tarnybos laikui. Mūsų keliai niekada nesusikirsdavo. Hansas Jungė, Hitlerio tarnas, o vėliau – Hitlerio sekretorės Traudl Humps sutuoktinis, iki pat mirties buvo įsikūręs gretimame kambaryje; žuvo fronte, kai buvo ten pasiūstas paties prašymu. Dr. Blaschkė¹⁰⁹ taip pat turėjo dantų chirurgijos kabinetą šiame padalinyje. Kartą per savaitę jis palikdavo savo darbą Kurfiurstendame ir atvykdavo į Reicho kanceliariją. Tad man dažnai tekdavo palydėti iš anksto susitarusius pacientus į jo konsultacijų kabinetą. Tai buvo reti atvejai, kai dalis pacientų, tarp jų galbūt ponia Goebbels, persimesdavo su manimi keliais žodžiais, neskaitant mandagybių. Turbūt grąžto baimė atpalaiduodavo jiems liežuvius. Mano atmintyje nieko neliko iš tų pasišnekučiavimų.

Man buvo leista neužsukti į Hitlerio apartamentus grįžtant į savo kambarį. Žinojau, kad jis labai jautrus triukšmui ir viską girdi. Man reikėjo budėti čia dieną ir naktį, o tai, kad privalėjau tyliai praslinkti pro šalį, kėlė nepatogumų. Aš čia buvau taip pat lengvai pasiekiamas ir nemaniau, kad tai svajonių darbas, kai greta nebūdavo kamerdinerio ar kito tarno. Gana dažnai nutikdavo, kad, man budint poste prie nedidelio stalelio

108 Mussolinis į „Vilko irštva“ atvyko 1941 m. rugpjūčio 25 d.

109 1945 m. gegužę dr. Blaschkės asistentė Käthe Heusermann pateikė rusams dantų modelio fragmentus, kurie, kaip ji prisiminė, labiausiai atitiko Hitlerio dantų išdėstymą.

greta tarnybinio įėjimo, Hitleriui prireikdavo kamerdinerio, o šis būdavo anksčiau išėjęs ilsėtis. Jei Hitleris matydavo, kad tarnas neatsako į kvietimą ir skambinimą varpeliu, persisverdavo per laiptų turėklus ir surikdavo: „Sargyba!“, o aš atsiliepdavau: „*Jawohl, mein Führer?!*“¹¹⁰ Tada jis pasiūsdavo mane surasti kamerdinerį ar pasakydavo, ko nori. Naktį dažnai paprašydavo butelio karšto vandens. Kai taip nutiko pirmą kartą, pamaniau, kad jį vargina skrandžio negalavimai, tačiau jis norėjo sušildyti kojas. Nėdelsiant turėjau surasti šį ypatingą lovos „bičiulį“ ir visada apvilkti sniego baltumo medvilniniu užvalkalu.

Netrukdydami Hitleriui, jei tai apskritai įmanoma, mes galėjome visiškai laisvai vaikštinėti kur panorėję. Dėl to mums nebuvo aiškiai pranešama, kad pasirodė neįprasti svečiai. 1941 m. lapkritį man ypatingą įspūdį paliko vienas svečias – didysis Jeruzalės muftijus. Susidūriau su Hitleriu koridoriuje tuo metu, kai jis ketino pasitraukti į darbo kabinetą drauge su Mohamedu Aminu al-Huseiniu. Nustebęs žiūrėjau į poną su milžinišku galvos apdangalu – tai buvo pirmas kartas, kai išvydau gyvą taip pasipuošusį žmogų. Neturiu supratimo, koks buvo vizito tikslas ir apie ką kalbėtasi.¹¹¹

Dažnai laiką leisdavau Balkonų salėje, taip pavadintoje todėl, kad iš ten buvo galima pasiekti arkadą, kurią Hitleris įrenginėjo taip, kad atsivertų tiesiai į Vilhelmštrasę. Toje salėje stovėjo biliardo stalas ir ramiomis dienomis aš pažaisdavau.

Taip pat dažnai aplankydavau Naujosios reicho kanceliarijos Maketų salę. Galėdavau lengvai atspėti, kad ten eksponuojama kas nors nauja, jei man buvo nurodoma atvesti pamainą vienai iš sekretorių. Hitleris mėgo diktuoti Maketų salėje. Sekretorė čia pat spausdindavo jo oracijas steno-grafine mašinėle. Tai galėjo tęstis ištisas valandas. Kas pusvalandį sekretorės būdavo keičiamos. Patenkintas savimi klaidžiodavau tarp medinių ir plastikinių maketų, techninių prototipų ir miniatiūrinių statinių. Ilgai mažiau sustojęs prie Tempelhofo oro uosto maketo. Pagal planą oro uosto ribos turėjo tęstis daug toliau iki Noikelno, nei visi tikėjosi. Hitleris sakė,

110 „Taip, mano fiureri?!“ (vok.).

111 Didysis Jeruzalės muftijus pas Hitlerį lankėsi 1941 m. lapkričio 28 d. Jis rėmė nacionalsocialistus, o nuo 1943 m. verbavo naujokus į musulmoniškąją SS diviziją, pavadintą 13-ąja kalnų pėstininkų *Handschar* divizija.

kad „oro uostas nebuvo numatytas amžinybei“. Jis manė, jog keliaujančiųjų lėktuvais padaugės taip smarkiai, kad visi netilps miesto oro uoste. Anksčiau ar vėliau Tempelhofas turės būti paverstas didžiule sporto arena: jo nuomone, čia bus įrengti bėgimo takai, teniso kortai, plaukimo baseinas, sveikatingumo centras ar pramogų parkas.

Daug labiau už Speero architektūrinės fantazijas mane domino viskas, kas susiję su technologijomis. Man labai patiko potvynių elektrinės maketas. Kaip ir Hitlerį, mane žavėjo mintis, jog galima panaudoti potvynių ir atoslūgių srovę energijai gaminti. Aš buvau Maketų salėje, kai du inžinieriai ilgai ir sudėtingai aiškino apie potvynio jėgų panaudojimą. „Ne bet kas gali reguliuoti tokius dalykus europiniu lygiu“, – pažymėjo fiureris.

Hitleris vėliau pasigailėjo, kad leido visiems lankytis Maketų salėje. Vieną dieną jis norėjo dar sykį apžiūrėti naujojo tanko *Tiger*¹¹² prototipinius modelius, bet jų neįmanoma buvo rasti. Įtarimai krito ant dviejų RSD narių, tad jų kolegos apieškojo namus. Taip atsirado ir kiti daiktai, kurių trūko Reicho kanceliarijoje (be pasigestų tankų modelių, kurie buvo tapę sūnų žaislais): porceliano indai, rankšluosčiai ir stalo įrankiai. Tiedu vyrai, Wiebezickas ir Sanderis, savo pareigas atlikdavo nepriekaištingai. Daugiau jų niekada nemačiau.¹¹³

Kaip suprantu, apsaugininkams algą mokėjo Reicho vidaus reikalų ministerija, už tai atsakingas buvo Hansas Lammersas. Vyrai kelis kartus išvykdavo į frontą, kad įgytų lengvatų. Taip elgėsi ir Ottas Günšchė, nes jam prireikė aukštesnio laipsnio, kad po karo galėtų siekti karjeros Užsienio reikalų ministerijoje. Iš penkių bendradarbių, kurie pasirinko tokį kelią, trys žuvo fronte. Manęs ten nebūtų nutempę net pasibaidę arkliai. Ne, tikrai man žūt būt nereikėjo aukštesnio laipsnio. Kuriam galui? Aš ir taip dirbau „greta fiurerio“.

112 Sunkioji šarvuotoji transporto priemonė *Panzerkampfwagen VI, Tiger*, buvo pagaminta Henschelio gamykloje Kaselyje. Hitleris turėjo frontui pritaikytų tankų prototipus dar tada, kai jie buvo gaminami.

113 Iš Partijos kanceliarijos bylų aiškėja, kad 1940 m. lapkričio pabaigoje Hitleris atsakė paleisti du žmones iš Dachau koncentracijos stovyklos. Jis pridūrė, kad ateityje bus nesitaikstoma su grobstymu ir neloyalumu, taip pat ir su vagystėmis iš bendražygių esesininkų – už tai grėsė mirties bausmė. Nebuvo mokamos išmokos įkalintųjų žmonoms. Žr. Institut für Zeitgeschichte, *Akten der Parteikanzlei der NSDAP*, Miunchenas, 1992, p. 596.

8 SKYRIUS

VADAVIETĖS „VILKO IRŠTVA“, „VILKOLAKIS“^{114*}, STALINGRADAS, MANO MEDAUS MĖNUO, 1942 M.

Iš pradžių, nuo pirmosios naujųjų metų dienos, kasdienė rutina „Vilko irštvos“ vadavietėje ne itin pasikeitė. Atrodė, Rytų fronte padėtis stabilizavosi, tačiau anaipol ne visi pranešimai iš karo lauko buvo apie pergales. Mes tai supratome. Nieko nežinojau apie 1942 m. sausio 20 d. Vanzė konferenciją, kurioje turėjo būti detalios aptartos tuo metu jau realiai prasidėjusio žydų naikavimo klausimas. Kaip jau minėjau, mes niekada neaptarinėjome žydų ir koncentracijos stovyklų reikalų. Mūsų nepasiekdavo jokios žinios, kurios galėjo sukelti ginčų; mes neturėjome ir motyvo, kodėl reikėtų kalbėti apie tai. Žinojome, kad koncentracijos stovyklos veikia kaip darbo stovyklos, bet nieko nežinojome apie tai, kas nuspręsta ir kas bus daroma su koncentracijos stovyklų kaliniais rytinėse teritorijose. Jei Hitleris nors kartą būtų nuvykęs į tas vietas, mes būtume apie tai žinoję, nes apsaugininkai jam tarnavo visą parą. Kur jis ėjo, ten žengėme ir mes: iš kur jis pasirodydavo, iš ten pat išnirdavome ir mes. Bendradarbiai būtų papasakoję, jei pats nebūčiau ten buvęs. Kaip buvo įmanoma išlaikyti paslaptįje tokio masto nusikaltimus?

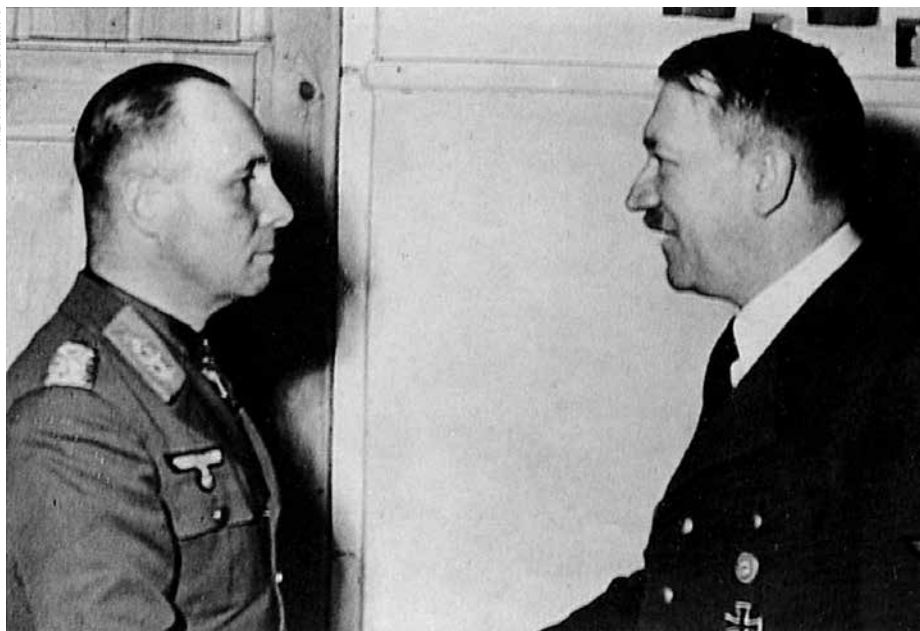
114* Nors vokiškai dažnai rašoma *Werwolf* (vilkolakis) ir pats Mischas taip daro visoje knygoje, teisinga originalo rašyba yra *Wehrwolf* (žodžių žaismas, nes *Wehr* reiškia „pasipriešinimas“). Tokį savo vadavietės pavadinimą ir rašybą sugalvojo pats Hitleris. Žr. Franz Seidler ir Dieter Zeigert, *Die Führerhauptquartiere*, Herbigas, 2001, p. 222; taip pat žr. Otto Wien, *Ein Leben und Viermal Deutschland*, Diuseldorfas, 1978, p. 283.



Skrydis į Berghofą dviem Ju 52 lėktuvais: Hitleris sėdėdavo pirmajame lėktuve su artimais palydovais, o antrasis būdavo skirtas visiems asmens sargybiniais (SS-Begleitkommando) ir RSD nariams. Fotografuota 1943 m. birželio 1 d. Dešinėje furerio kėslas ir parašiuotas.



Hitlerio darbo kambarys Oberzalcburge (Berghofe).



Feldmaršalas Erwinas Rommelis ir Hitleris. 1942 m. Rommelis Rochusui Mischui Reicho kanceliarijoje parodė kovų Šiaurės Afrikoje nuotraukas. Vėliau Hitleris suteikė Rommeliui galimybę nusižudyti, nes manė, kad jis susijęs su 1944 m. liepos 20 d. karinio pasipriešinimo sąmokslu.



Vienas iš daugybės pobūvių Berghofo didžiojoje salėje. Eva Braun ir Hitleris sėdi ant sofos, o už jų stovi karininkas. Fotografuota 1944 m. gegužės 1 d.